Undervisningsmateriale 2. Verdenskrig i Struer

ELEVARK

(Udarbejdet af Rikke Ørskov, Struer Museum)

A. Læs teksten på side 6-9.

B. Svar på spørgsmål til teksten:

1. Det var ikke tyskere, der kom til fabrikken, men danske nazi-kollaboratører. Hvad er en nazi-kollaboratør?

2. Hvor mange kollaboratører mødte op på B&O? Hvorfor mon de ville bombe Bang & Olufsens fabrik?

3. Hvornår skete bombningen af B&O's fabrik?

4. Hvorfor åbnede Kirsten og Peter Bang vinduerne i huset, da de hørte om den kommende bombning?

5. Hvorfor gik Peter op ad beskyttelsesrummet?

6. Hvad skete der med deres private bolig ved sprængningen af bomberne?

7. Hvad skete der med fabrikken?

8. Kan ikke findes i teksten – tænk selv. Hvad ville det betyde for B&O, at fabrikken blev bombet og ødelagt?

C: Skriv en kontrafaktisk-historie.

Forestil jer, at alt foregår som skrevet, indtil nazi-kollaboratørerne ankommer til Bang & Olufsens Fabrik. De kommer hen til lågen og beder om adgang til fabrikken…

Herfra skal I selv digte, hvad der sker. Måske lukker vagten dem ind? Måske gør vagterne mere modstand? Måske får nogen saboteret sprængningen? Måske bliver Kirsten og Peter ikke advaret af en vagt, der sender dem i beskyttelsesrummet?…

Hvad kunne der være sket i stedet? Og hvad ville det have betydet for fremtiden (B&O, familien, byen)?

STRU
ERMU
SEUM

STRU
ERMU
SEUM

STRU
ERMU
SEUM

Beretning om bombningen af radiofabrikken Bang og Olufsen

Samme sag set fra to sider. Mens tyskernes danske håndlangere gjorde klar til at sprænge radiofabrikken Bang & Olufsen i luften, gik direktør Peter Bangs hustru i hjemmet tæt ved fabrikken og forberedte sig på, hvad der var ved at ske. Kirsten Bangs beretning er gengivet i Erik Rørbæk Madsen: »Vælg din egen skæbne«.

Nu er det vist på tide, at jeg får skrevet om den katastrofe, som ramte os for to måneder siden. Dengang skrev jeg et udførligt brev om det hele og sendte det rundt til slægt og venner. Det bliver nok mest det, jeg vil skrive af, vel nok med lidt ekstra bemærkninger sat til.

Det er ligesom det overvælder mig at skulle begynde på beretningen, for den er blevet fortalt så mange gange, og der er egentlig så mange ting, som skulle med, at det kan blive en frygtelig lang historie. Men jeg ved jo, at jeg senere vil være glad for, at jeg tog mig sammen og skrev.

Katastrofen var, at fabrikken blev bombet natten mellem lørdag d. 14. januar og søndag d. 15. januar klokken 2 minutter i halvfem.

På sin vis havde Peter ventet, at det kunne ske, selv om han alligevel ikke rigtigt troede på det, og han havde nogen tid forinden sagt, at hvis vi blev advaret, skulle vi skynde os at lukke vinduerne op i hele huset. Det var derfor også det første vi gjorde, da Peter kom ind og vækkede mig, og sagde: »Om lidt sprænger de fabrikken i luften«.

Jeg hoppede ud af sengen, og i natkjole og tøfler begyndte jeg at smække vinduerne op og alarmere pigerne og frk. Herskind og Lise Pelt, som var gæster. Helene, stuepigen, havde fri og var ikke hjemme.

Det var mærkeligt, jeg var ikke spor nervøs, måske troede jeg ikke rigtigt på det, ihvertfald anede jeg ikke, at det ville blive gjort så grundigt, som det blev.

Gæsterne kom ned med tårer i øjnene og sagde, at det var skrækkeligt – men gik så roligt omkring.

Da jeg stod nede i bondestuen og baksede med døren, kiggede jeg for sidste gang over på fabrikken, som lå stor og rolig for mit blik.

Jeg må fortælle, at der gennem længere tid havde været tale om, at jeg

STRU
ERMU
SEUM

skulle rejse til fars 60 års fødselsdag. Jeg kunne bare ikke rigtigt bestemme mig. Det var blevet værre og værre med tog, og da flere tog en søndag var blevet beskudt, sagde jeg: »Nej, så rejser jeg ikke«.

Men så gik tiden, og jeg havde stor lyst til at rejse. Jeg kunne mandag den 15.januar følges med Lise Pelt, og jeg kunne måske også få rejseselskab med fru tandlæge Ryge. Jeg kunne bare ikke bestemme mig.

Vi må hellere se på, hvad der skete på fabrikken i nattens løb.

Vi havde tre vagter gående derovre den nat, ikke for at forsvare fabrikken, for det kunne ikke lade sig gøre, men for at passe på den og eventuelt komme folk til hjælp, som ringede og bad om det. De havde kun knipler imod almindelige tyveknægte, ikke skydevåben, for vi ønskede ikke, at de skulle dø i en træfning.

2 timer før knaldet var der kommet et par biler kørende med 8 mand, hvoraf en var maskeret og ikke talte. De forlangte, at den ene vagt, som netop gik rundt, skulle lukke dem ind. Han nægtede og løb ind på kontoret til de andre. De 8 mand sprang nu over pigtråden og gik ind på kontoret. De gav den mand, som havde nægtet at lukke dem ind, et par lussinger, og det samme til en der ikke svarede hurtigt nok.

Vagterne blev lukket inde, først en time på kontoret, derefter en time i en af arbejdernes omklædningsrum.

I 2 timer gik de 8 mand og lagde bomber og forbandt dem, så det hele ville ryge i luften på een gang.

Vagterne bad om de ikke måtte advare folk, men det blev dem nægtet. Først til sidst fik den ældste, Valde, lov til at løbe hjem. Han ringede til Peter. En af vagterne Krænsen, tog de med i bilen og satte ham af ved brugsen. Han løb tilbage og nåede at advare Lille Madsen (værkfører A. Madsen).

Peter prøvede at ringe rundt, men det hjalp ikke, for folk havde ikke telefon ved sengen. Vagterne løb rundt og dundrede på folks huse. Enten hørte de det ikke, eller også turde de ikke lukke op, sa det var ikke mange, der vidste hvad der forestod.

Bilerne kørte rundt ad »Drøwten« og kom tilbage igen, da eksplosionerne ikke var indtruffet til tiden. De kom tilbage og tændte lunten påny. Var det hele røget i luften til tiden, var vi sikkert blevet forskåret af glas, da vi jo gik og lukkede vinduer op.

Vi tænkte ikke på at gå i beskyttelsesrum, men dækkede børnene til med dyner og satte os afventende i dagligstuen. En af vagterne kom

STRU
ERMU
SEUM

over og stak hovedet ind af et åbent dagligstuevindue og sagde, at vi hellere måtte gå i beskyttelsesrum. Vi tog nu hver et barn i en dyne og bar dem ned under sommerstuen. Jens blev vækket og kom også ned. Vi nåede at flytte barnevognen og kurvesengen fra Jens' værelse ned og fik sat de små børn i dem. Vi andre blev hyllet i tæpper og skitøj, som jeg havde hevet med mig ud af skabet. Petroleumslampen blev tændt, og børnene fik besked om, at om lidt kom der et brag, og at lyset ville gå ud. Jeg havde karameller, som blev delt ud.

Peter kom i tanke om, at han havde glemt at lukke sommerstuedøren op, og han gik derfor op. Han blev overrasket af eksplosionen i entredøren og havde skyndt sig ud, da det lød, som om huset faldt sammen over ham.

Folk spørger altid, om jeg ikke var bange, da Peter gik lige inden det skete, men det tænkte jeg såmænd ikke på. Peter gør jo altid de utroligste ting, og det er aldrig faldet mig ind at være bange for ham. Skønnede han selv, at han kunne gå ud før eksplosionen, så kunne han vel også. Hvem andre end han kunne vide det. Desuden havde jeg jo mit med børnene.

Så kom knaldet. Jeg syntes ikke det lød så voldsomt. Peter kom styrtende ind og sagde, at fabrikken stod i lys lue, og at huset var ødelagt.

Jeg tog det igen roligt, dels for ikke at hidse børnene op og dels fordi jeg ikke troede, at der var sket noget særligt med huset.

Vi fik påbud om at blive inde lidt endnu, hvis der skulle komme flere eksplosioner. Jens græd og rystede. Ham gik det mest ud over den nat. Lotte har fået det siden, hun er bange om aftenen og tror, at huset her også vil ryge en dag. Jens troede, at vi var blevet ruinerede.

Peter gik afsted i pyjamasbenklæder, overtøj og tøfler. Vi andre måtte se at få tøj på og få klædt børnene på og komme ud på Quistrup med dem.

Vi gik op af beskyttelsesrummet en efter en. Frk. Larsens værelse var det eneste varme og hele værelse, og her samledes vi efterhånden. Julle, hunden, var blevet oppe på min seng og gik rundt længe efter med bebrejdende øjne, de andre hunde var løbet med os ned. Vi prøvede at holde dem indelukkede, for at de ikke skulle skære sig, men det måtte vi opgive. Der skete heller ikke noget, de gik let og elegant på glasskårene.

Jeg havde ikke troet det muligt, da jeg kom op for at klæde mig på.

STRU
ERMU
SEUM

Huset så ud! Glasskårene lå overalt. Kalkstøv, døre ude af deres fyldninger. Dørene til spisestuen var ødelagt og blyet lå i forrevne stumper på gulvet.

Hvor var det koldt, natteluften stod ind gennem hele huset af de åbne eller ituslåede vinduer. Værelserne blev oplyst af fabrikken, der stod i lys lue. Da jeg gik ud fra kælderen, kiggede jeg over til den brændende fabrik, medens folk fra omliggende huse strømmede derover.

Jeg klædte mig på. Jeg kunne ikke finde nøglen til mit klædeskab, den var blevet slynget ud af sit hul, og vi fandt den først senere blandt glasskårene. Hvor var det mærkeligt at stå i badeværelset med et stearinlys og i det hele taget at finde rundt ved dette lys.

Over det hele lød knitren fra den brændende fabrik.